

Suvremene promjene u obiteljskom životu

Jurić, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:299464>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Odsjek za sociologiju

SUVREMENE PROMJENE U OBITELJSKOM ŽIVOTU

Završni rad

Studentica: Matea Jurić

Mentor: prof. dr. sc. Stipan Tadić

Sumentor: dr. sc. Petar Bilobrk

Zagreb, rujan 2022.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. OBITELJ.....	1
2.1 FUNKCIJE OBITELJI.....	2
2.2 OBITELJ KROZ POVIJEST.....	3
3. SUVREMENA OBITELJ.....	4
3.1 PROBLEMI I IZAZOVI SUVREMENE OBITELJI.....	5
4. OBLICI SUVREMENE OBITELJI.....	6
4.1 JEDNORODITELJSKA OBITELJ.....	7
4.2 POSVOJITELJSKA OBITELJ.....	8
4.3 HOMOSEKSUALNA OBITELJ.....	9
4.4 IZVANBRAČNA ZAJEDNICA.....	10
5. ODGOJ U SUVREMENOJ OBITELJI.....	11
6. ZAKLJUČAK.....	13
7. LITERATURA.....	15

1. Uvod

Obitelj je osnova društvene zajednice i postoji otkada postoji i sam čovjek. Smatra se univerzalnom jer postoji u cijelom svijetu. Dugi niz godina je tema brojnih znanstvenih i stručnih radova pa tako postoji više različitih definicija i shvaćanja. Svijet u kojem živimo je izložen stalnim promjenama koje su zahvatile sve segmente društva, pa tako i obitelj. Došlo je do transformacije iz tradicionalne u suvremenu, modernu obitelj. U modernom društvu, svaka obitelj se razlikuje na svoj način, ne samo po svojoj strukturi, već i po funkcioniranju te odnosima među članovima. Došlo je do promjene u shvaćanju same obitelji te do novih oblika. Nekada uvriježeno shvaćanje da obitelj sačinjavaju heteroseksualni roditelji i djeca, danas postaje konzervativno i zastarjelo. Pojavljuju se oblici slobodnih veza, homoseksualne zajednice, jednoroditeljske, samačke obitelji i slično. Također su poznati podaci kako je sve manji broj sklopljenih brakova, a sve veći broj razvoda. Zbog toga će ovaj rad objasniti te suvremene promjene u obiteljskom životu. Na početku je bitno definirati obitelj, njene funkcije te pojasniti zašto je toliko bitna u našim životima. Nakon toga će u radu uslijediti kratki povijesni pregled razvoja i promjena obitelji kao zajednice. Glavni dio rada govori o suvremenoj obitelji. Objasnit će se njene odrednice te što ju razlikuje od tradicionalne obitelji, koji su njeni oblici te s kojim se izazovima i problemima susreće.

2. Obitelj

Obitelj tvori osnovnu jedinicu društvene organizacije i teško je zamisliti kako bi ljudsko društvo moglo funkcionirati bez nje. Osim što je osnova na kojoj je društvo nastalo, povezuje ono biološko i društveno u čovjeku (Wagner Jakab, 2008.). Iako obitelj kao uži pojam obuhvaća roditelje i djecu, uz to, postoje i preci, potomci i ostali srodnici neovisno o tome žive li zajedno te oni čine širi pojam. Murdock (1949.) definira obitelj kao „društvenu skupinu koju karakterizira zajedničko prebivanje, ekonomska suradnja i razmnožavanje. Ona uključuje oba spola, od kojih najmanje dvoje održavaju društveno odobrenu spolnu vezu, i jedno ili više djece, vlastite ili usvojene, od tih odraslih koji spolno kohabitiraju.“ (Šoštarko, 2016., str. 14.). Suprotno od njega, Bašić, Ferić i Kranželić (2003.), obitelj definiraju kao sustav pojedinaca koji na razne načine zadovoljavaju svoje potrebe, no zajednički cilj im je uгода svakog člana (Šoštarko, 2016.).

Obitelj je više od zbroja pojedinaca koji dijele fizički i psihosocijalni prostor. Ima svoju strukturu, funkcije, pravila, uloge, načine komuniciranja, načine suočavanja s problemima i njihovim rješavanjem. Članom obitelji postaje se rođenjem, usvojenjem i zasnivanjem braka. Povezanost, odanost i trajnost članstva karakteriziraju svaku obitelj i razlikuju je od drugih socijalnih sustava (Štalekar, 2008.). Većina djece započinje svoj život u obitelji i u njoj provede, sa stajališta odgoja i obrazovanja, najznačajnije godine života. Utjecaj obitelji na pojedinca je nedvojen. Najintenzivniji je tijekom ranog djetinjstva, odrastanjem djeteta nešto slabiji, no nikada ne prestaje. Obitelj predstavlja prvu odgojnu sredinu, točnije, priprema dijete za život u zajednici (Šošarko, 2016.). Obitelj je pod utjecajem i provjerom društva. Odnosi, prava i dužnosti su zakonski regulirani. Postoje zakoni za sklapanje braka, odnose roditelja i djece, roditeljsku skrb, posvojenje, skrbništvo, uzdržavanje, imovinske odnose i slično. (Štalekar, 2010.).

2.1 Funkcije obitelji

Murdock govori o univerzalnim funkcijama obitelji, a one su: seksualna, reproduktivna, ekonomska i odgojna (Šošarko, 2016. prema Haralambos, Heald, 1980.). Sve one bitne su za obitelj jer se nadovezuju jedna na drugu. Seksualna funkcija ističe uloge majke i oca. Naglašava njihovu ljubav i spolnu aktivnost. Reproductivna funkcija nadovezuje se na seksualnu jer je njena glavna uloga razmnožavanje. Ona označava da je obitelj zajednica u kojoj nastaje potomstvo te se time osigurava produženje ljudske vrste, civilizacije i kulture. Ekonomska funkcija osigurava egzistenciju kako bi se osigurao kvalitetan život u obitelji, a odgojna funkcija je najbitnija jer je temelj razvoja djeteta u odraslog čovjeka (Šošarko, 2016.). Ona utječe na stvaranje djetetovih prvih iskustava, percepcija, znanja, navika i sposobnosti. Uz pomoć svoje obitelji, dijete započinje formiranje samoga sebe.

Parsons (Šošarko, 2016. prema Haralambos, Heald, 1980.). funkcije obitelji dijeli na primarnu i sekundarnu socijalizaciju. Primarna se socijalizacija odnosi na socijalizaciju u ranim godinama djetinjstva koja se odvija uglavnom unutar obitelji. Sekundarna se socijalizacija zbiva u kasnijim godinama, kad je manje uključena obitelj, a sve su jači utjecaji drugih faktora, kao što su grupa vršnjaka i škola.

Slično Murdocku, Vukasović odgojnim funkcijama smatra biološko-reproduktivne, odgojne i gospodarske. A osim njih govori i o društveno-kulturnoj, moralnoj, religijskoj i domoljubnoj funkciji. Društveno-kulturne funkcije su funkcije koje obitelj uči dijete što se tiče stavova, radnih, higijenskih i drugih navika. Kroz moralne funkcije dijete dobiva informacije o poštovanju, iskrenosti i ljubavi, a kroz religijske poprima ono u što njegova obitelj vjeruje. Domoljubne funkcije sadrže ljubav prema svome domu, naselju, gradu i državi (Šošarko, 2016. prema Vukasović, 1994.).

2.2 Obitelj kroz povijest

Ne postoje točni dokazi u kojem vremenu je stvarno nastala prva obitelj, no njezino se postojanje spominje već na samom početku Biblije. Svi narodi koji danas postoje i svi oni koji su izumrli imali su tu zajednicu koja od početka pa do danas ima sličnu ulogu. Zbog toga se za čovjeka može reći da je on obiteljsko biće. Sama struktura obitelji počinje se prvi put spominjati u vrijeme Rima i stare Grčke (Benveniste, 1972.). Uz sve informacije koje su danas poznate, pravo se stanje u obitelji teško da utvrditi. Tako u grčkim obiteljima sinovi ostaju u kući, a otac je glava obitelji, što znači da upravlja ženom i kćerima. S gledišta muške strane obitelji, žene su jako poštovane i nikada se nisu udavale protiv svoje volje. U rimsko doba, obitelj je bila upravljana od strane oca (*pater familias*), koji je u kući jedini nosioc prava. Otac odlučuje o svemu. Vladala je vjernost. No, kako se država širila, a muževi i sinovi odlazili u rat i trgovanja, obitelj se počela mijenjati iznutra. Dolazi do krize opće raskalašenosti, počinje odumirati tradicija te se počinje buditi svijest o društvenosti čovjeka (Benveniste, 1972.).

U prvim stoljećima kršćanstva, Crkva je prihvaćala različite kulture naroda s kojima je bila u doticaju. Htjela je da što više ljudi prihvati njihovu poruku naviještanja. Crkvi je bilo najvažnije da se poštuju društvena i kulturna pravila (Benveniste, 1972.). Obitelji su morale poštivati kršćansku svijest, a odbaciti sve što je pogano. U kršćanskim domovima postojala je vjernost, ljubav i jednakost. Također, djeca su se smatrala najvećim darom obitelji. Naglašavala se očeva dužnost i ljubav prema djeci. Što se tiče obitelji na slavenskom jugu, bile su patrijarhalne. Predstavništvo i nasljedstvo išlo je po muškoj lozi, sinovi su ostajali u kući i u pravilu se od nje nisu odvajali. Kod predislamskih Arapa, pustinjskih nomada, uobičajene su bile incestne veze s majkama, sestrama, kćerima. Žena je bila bez prava i podređena muškarcu. Dok su djeca maloljetna, zaštićena su

zakonom. Roditelji im posvećuju pažnju, vodeći računa o njegovom obrazovanju i posjedovanju. Dopušta se poligamija i harem (Benvin, 1972.).

Glavni pokretač velikih promjena svakako je bila industrijska revolucija. Mnoge obitelji preselile su se iz sela u gradove. Obitelji koje su bile sačinjene od nekoliko generacija koje žive u istoj kući, sada se u gradovima razdvajaju jedne od drugih. Ljudi žive na jednom kraju grada, a na drugom obavljaju posao, te time gube vrijeme koje je nekad prije bilo predviđeno za obitelj. Struktura obitelji se mijenja. Stvaraju se male obitelji koje čine roditelji i djeca. Smisao braka i obitelji postaje stvaranje iskrenih međuljudskih zajednica. Na djecu se ne gleda kao na proizvodno dobro ili na radnu snagu (Crnković, 2018.).

3. Suvremena obitelj

Brojni su razlozi radi kojih je došlo do transformacije iz tradicionalnih u suvremene obitelji, a razlike koje su nastale su prije svega: smanjenje broja članova u obiteljima, zapošljavanje žena, pluralizacija obiteljskih oblika, individualizacija, te porast broja samačkih obitelji (Crnković, 2018.). Kod tradicionalnih obitelji karakteristično je da je otac glava obitelji, on je zaposlen i privređuje. Majka je tu radi brige o kućanstvu i odgoju djece. Samu obitelj činili su: otac, majka i njihova djeca te krvni srodnici kao djedovi, bake i drugi članovi šire obitelji. Danas su majka i otac jednaki. Oboje jednako pridonose u odgoju i brizi za djecu, jednako pridonose u ekonomskom području i imaju jednaka prava vezana uz bilo kakvo pitanje koje se tiče obitelji. Oba roditelja su najčešće zaposlena pa se i kućanski poslovi jednako raspodjeljuju među njima (Benvin, 1972.). Kod ljudi se mijenja stav o osnivanju same obitelji i na to kako te obitelji trebaju izgledati. Dolazi do promjene prioriteta u životu pa tako i muškarci i žene teže profesionalnom napredovanju i što boljem materijalnom stanju, dok se tradicionalne obiteljske strukture zanemaruju (Maleš, 2012.). Zbog užurbanog načina života, dolazi i do manjka vremena. Posao zauzima najveći dio ljudskoga života, pa je obitelj zanemarena, što rezultira povećanim sukobima i neslaganjima u odnosima. Takve situacije donose povećani broj razvoda.

Snažno raste osobna svijest i smisao za vlastitu slobodu. Sloboda promišljanja i donošenja vlastitih odluka donijela je ljudima mogućnost da se više fokusiraju na sebe, na ostvarenje sebe kao osobe te ostvarenje nekih svojih ciljeva. To je donijelo velike promjene u obitelji s obzirom na to da se

obitelj prije smatrala zajednicom koja funkcionira kao jedno te gdje svi članovi rade u smjeru kako bi ta zajednica mogla što bolje djelovati (Maleš, 2012.). S obzirom na to da dolazi do produbljiivanja osobnih kvaliteta, obitelj postaje kvalitetnija, ali osjetljivija (Benvin, 1972.). Kao rezultat promjena do kojih je došlo, danas se može govoriti o taksonomiji obitelji. Obiteljska taksonomija (Harway, 1996.), obuhvaća četiri dimenzije: biološku povezanost, bračni status, seksualnu orijentaciju, roditeljsku ulogu i status zaposlenosti (Jurković, 2017.).

3.1 Problemi i izazovi suvremene obitelji

„Suvremena, moderna obitelj, suočena je s različitim problemima i pritiscima, koji potiču razvijanje osjećaja osamljenosti kod njenih članova, kao i osjećaj nemoći te nedovoljne kompetentnosti u odgoju djece i mladih. Ubrzani i stresni životni ritam uzrokovao je slabljenje društvenih veza i pogodovao nastanku brojnih egzistencijalnih problema s kojima se suočavaju današnje, moderne obitelji.“ (Jurković, 2017., str. 4.). Ove nove okolnosti su rizične pa suvremene obitelji imaju jako tešku zadaću. Trebaju uklopiti svoje životne ciljeve u društvo u kojem postoje. Sve promjene koje su dovele do stvaranja novih oblika obitelji, doprinijele su velikom preokretu u razumijevanju obitelji i odnosa između roditelja međusobno te između roditelja i djece. Također su omogućile da djeca budu viđena i shvaćena na drugačiji način (Maleš, 2012.). Obitelj je izgubila sigurnost jer odnosi nisu strogo tipizirani nego su dogovor između slobodnih ljudi (Benvin, 1972.).

Na prvom mjestu treba spomenuti jaz između generacija. Tradicionalno je sukob između generacija značio emocionalnu udaljenost između roditelja i djece. Ali to nije jedini oblik. Također se danas može govoriti o odnosu između prvorodenog i posljednjeg djeteta jer se može smatrati kako pripadaju dvjema različitim generacijama. Veliki problem je komunikacija. Ono što neki roditelji ne shvaćaju je to da, kako djeca rastu, komunikacija postaje sve ravnopravnija. I roditelji moraju učiti od djece. Prije se uglavnom govorilo o utjecaju roditelja na djecu, ali danas se sve više može govoriti o utjecaju djece na roditelje (Szentmártoni, 1984.). Jedan od problema koji se rjeđe spominje je odvajanje mladih od roditelja. Kakav god bio način napuštanja kuće, on je uvijek izvor napetosti i nesporazuma. Problem se komplicira time što za mlade postaje sve teže napustiti obitelj. Jedan od razloga je ekonomski. Teško je naći zaposlenje. Drugi razlog je sve kasnija ženidba koja je oduvijek značila ritualno napuštanje kuće. Potrebno je spomenuti da raskid s obitelji ne znači problem samo za mlade nego i za roditelje. Samo po sebi, osamostaljenje bi za

roditelje trebalo predstavljati pozitivan događaj s obzirom na to da sav odgoj ide za tim da djeca postanu samostalne odrasle osobe, ali to nije uvijek slučaj. Roditelj koji ima probleme s vlastitim identitetom, djetetova odvajanja i osamostaljivanje doživljava kao prijetnju, pa reagira ili kritikom ili potpunom nezainteresiranošću. Majke također prolaze kroz krizu. Ta perspektiva “praznog gnijezda” ih suočava s gubitkom majčinske funkcije. Zašto je adolescentov odlazak od kuće često toliki problem koji stvara obiteljsku krizu, J. Haley objašnjava ovako : “Naša kultura ne pruža nikakvo formalno sredstvo koje bi olakšalo prijelaz. Mnoga primitivnija društva imaju posebni ceremonijal za trenutak odlaska. To su ceremonija inicijacije, gdje mlad i čovjek mora proći određene kušnje. Od tog trenutka dalje roditelji moraju drukčije postupati s njima.” (Szentmártoni, 1984.) Danas su sve češća pojava i zaposleni djedovi i bake. Današnje bake su školovanije, imaju svoj prihod, najčešće mirovinu, i prijatelje izvan kuće. A upravo te okolnosti mogu biti izvor problema jer se takve bake i djedovi neće samo povući u “svoj kutak”. Oni će i dalje htjeti da se osjeti njihova prisutnost u obiteljskoj dinamici (Szentmártoni, 1984.).

4. Oblici suvremene obitelji

Jedno od temeljnih obilježja suvremenih obitelji je njihova strukturalna raznolikost. Sve više do izražaja dolaze novi oblici obitelji, u koje se ubrajaju: obitelji s jednim roditeljem, obitelji u kojima je samo jedan roditelj biološki, samačke obitelji, istospolne i izvanbračne zajednice, posvojiteljske i udomiteljske obitelji te rekonstruirane obitelji. Produljeno obrazovanje i usmjerenost na karijeru često rezultiraju samačkim životom, odgodom braka i stvaranja obitelji, a posebno dobivanja djece. Također je danas sve veći broj žena koje ne mogu imati vlastitu djecu te se zbog toga takve obitelji odlučuju na udomljavanje ili posvajanje djece (Maleš, 2012). Sve je manje sklopljenih brakova i sve veći broj rastava. U današnjem se društvu obitelj nastoji pokazati kao nešto zastarjelo, nešto što ugrožava danu slobodu i što nije u skladu s naprednim, modernim vremenom. Time se otvara prostor za pojavu slobodnih veza koje često završe kao zamjena za tradicionalnu obitelj. Sve češće se u današnjem društvu spominju i jednoroditeljske obitelji. Većinom se taj pojam odnosi na samohrane majke, ali u rjeđim slučajevima ima i samohranih očeva. Žene grade karijeru, posvećuju se poslu i samim time postaju neovisne i samostalne pa tako prije odabiru biti samohrane majke, nego vezati se brakom. Nadalje, heteroseksualnost koja se sada smatra

prirodnom i logičnom, postaje jedan od izbora i mogućnosti spolnoga života (Jurković, 2017.). Istospolne zajednice smatrale su se, ne tako davno, stranim i apsurdnim.

4.1 Jednoroditeljska obitelj

Jednoroditeljske obitelji postoje gotovo od kad postoji i sama obitelj. Određena literatura takvu obitelj definira kao onu u kojoj jedan roditelj sam bez pomoći drugog roditelja skrbi o djeci (Crnković, 2018.), dok drugi kažu da su jednoroditeljske obitelji one u kojima jedan roditelj živi s djetetom ili djecom i najvećim dijelom sam skrbi o njima. Zato se takve obitelji nazivaju samohranim obiteljima odnosno često se koristi termin samohrano roditeljstvo. Razlozi takva roditeljstva mogu biti razvod, gubitak drugog roditelja, smrt ili nestanak, te izvanbračna trudnoća. Razlikuju se jednoroditeljske obitelji u kojima je kontinuiran kontakt s drugim roditeljem, u kojima nema kontakta s biološkim roditeljem te one u kojima drugi biološki roditelj nije poznat. Prema podacima iz posljednjeg popisa stanovništva u Hrvatskoj evidentirano je 15 posto samohranih roditelja (Grgec-Petroci, Lacković, Maleš, 2013.).

Prilagodba djeteta na život u jednoroditeljskoj obitelji ne ovisi isključivo o odnosima roditelja nakon razvoda već i djetetovoj dobi, spolu i osjetljivosti kao i odnosu koji je imao s roditeljem koji odlazi. Ako je riječ o razvodu, dijete je potrebno na primjeren način obavijestiti i pripremiti na život bez jednog roditelja prije njegovog definitivnog odlaska. Nije svejedno ni tko će mu od roditelja to saopćiti, kada i na koji način. Roditelji moraju biti svjesni činjenice da se svako dijete na specifičan način nosi s tom traumom (Grgec-Petroci, Lacković, Maleš, 2013.). Poznato je kako svaki od roditelja ima svoju ulogu i tako zajedničkim snagama utječu na pravi odgoj djece. Prof. A Vukasović (1994) navodi kako u ovom slučaju nedostatak jednog roditelja može negativno utjecati na dijete, posebno kada je ono još malo (Tropšek, 2015.). No, ne smatra se ključnim postojanje oba roditelja, od veće je važnosti da u djetetovom životu postoje osobe koje su brižne, ohrabrujuće i koje uživaju u ulozi roditelja. Majčinstvo i očinstvo predstavljaju dvije različite stvari, oboje je djeci potrebno kako bi zdravo rasla, ali u ovom slučaju majka može preuzeti ulogu oca, a otac majke (Crnković, 2018.). Potrebno je nastojati da dijete što manje osjeti nedostatak jednog roditelja.

Što se tiče samohranih roditelja, oni su u situaciji gdje moraju sami brinuti za egzistenciju cjelokupne obitelji, samostalno odgajati, obrazovati i biti odgovorni za djecu, što, naravno, rezultira većim fizičkim i psihičkim naporom. Često i na radnom mjestu nailaze na nerazumijevanje zbog stalnog uzimanja bolovanja te nemogućnosti prekovremenog rada. Takve situacije ih najčešće koče u njihovom profesionalnom napredovanju i dovode u opasnost jer samo njihova plaća prehranjuje obitelj (Tropšek, 2015.).

4.2 Posvojiteljska obitelj

Najbolje je da dijete odrasta u okviru svoje biološke obitelji, ali ako to nije moguće, sljedeće rješenje je posvojenje kao trajni oblik zaštite djeteta. Svako dijete ima pravo na odrastanje u obitelji koja ga voli, razumije i prihvaća. Posvojenje omogućuje djetetu odrastanje i odgoj u sigurnom obiteljskom okruženju, a posvojiteljima roditeljstvo i osnivanje obitelji (Grgec-Petroci, Lacković, Maleš, 2013.). Najčešće se usvajaju djeca iz domova za nezbrinutu djecu ili ona koja su živjela u obiteljima nižeg ekonomskog statusa ili tamo gdje su bila neprimjereno odgajana (Tropšek, 2015.). Posvojitelji mogu biti bračni parovi ili osobe koje nisu u braku starije od 21 godine. Također, razlika između posvojitelja i djeteta mora biti najmanje 18 godina. Posvojenjem se stvara neraskidiv odnos srodstva između posvojitelja i djeteta, dijete preuzima prezime i sva druga prava kao biološko dijete (Grgec-Petroci, Lacković, Maleš, 2013.).

Posvojitelji, za razliku od bioloških roditelja, moraju unaprijed dati jamstva da posjeduju kvalitete koje će ih učiniti dobrim roditeljima. Kada se izrazi želja za posvojenjem, stručni tim centra za socijalnu skrb procjenjuje obilježja ličnosti osoba koje žele posvojiti dijete, ispituje se njihova motivacija i stvarni razlozi posvajanja, njihovi odnosi s drugim članovima obitelji, njihove materijalne prilike te sam način života. Glavne zadaće posvojitelja su osigurati djetetu osjećaj sigurnosti, trajan odnos i osjećaj pripadnosti, pomoći mu u izgradnji samopoštovanja te razvijanja talenata i interesa, zalagati se za njegove potrebe u vrtiću ili školi, ohrabrivati ga u formiranju odnosa s drugom djecom te pomoći mu u izgradnji vlastitog identiteta (Grgec-Petroci, Lacković, Maleš, 2013.). Koliko će trajati da se djeca osjećaju sigurno i da uspostave emocionalnu privrženost s posvojiteljima ovisi o djetetu, njegovom temperamentu, osobinama i dobi (Tropšek, 2015.). Dijete koje je iskusilo nepouzdanu i nedosljednu skrb nije odmah spremno pouzdati se u novog roditelja, bez obzira na to koliko novi roditelj bio dobronamjeran i sposoban (Grgec-Petroci,

Lacković, Maleš, 2013.). Ni novopečenim roditeljima nije lako. „Nakon često dugog perioda čekanja na dijete i emocionalnih uspona i padova očekuju da će život nakon posvojenja biti lakši i ispunjen veselim i sretnim trenutcima. Umjesto toga susreću se sa zahtjevnim ponašanjima i teškoćama djeteta.“ (Tropšek, 2015., str. 18.). Zbog takve složene situacije, važno je da i roditelji i djeca dobiju podršku i prihvaćanje društvene zajednice (Grgec-Petroci, Lacković, Maleš, 2013.).

Što se tiče bioloških roditelja, dijete ima pravo znati tko su, a informacije o tome da je posvojeno treba dobiti u najranijem djetinjstvu. Razgovor o temi posvojenja treba započeti što ranije te se ne može objasniti jednom i smatrati da je završeno. To je proces koji zahtijeva kontinuirani dijalog (Grgec-Petroci, Lacković, Maleš, 2013.).

4.3 Homoseksualna obitelj

Homoseksualne osobe su one osobe koje emotivno i seksualno privlači isti spol. Svrstavaju se u zajednicu koja se naziva LGBT. Unatoč svim nagađanjima seksualna orijentacija je rezultat nekoliko različitih faktora, genetskog, hormonalnog i faktora okruženja (Jurković, 2017.). Može se reći da su homoseksualne obitelji specifične za vrijeme u kojem živimo (Koruga, 2015.). No, to su i obitelji koje se susreću s najviše predrasuda. Svakodnevno susretanje s dobacivanjima, neugodnim komentarima, neprimjerenim ispitivanjima, a ponekad i fizičkim obračunima, stvara veliki strah i pritisak kod pripadnika (Jurković, 2017.). Bitna razlika između homo i heteroseksualnih obitelji je i biološka povezanost članova obitelji. U heteroseksualnim obiteljima su obično oba roditelja biološki roditelji djeteta, dok u homoseksualnim obiteljima to često nije slučaj (Koruga, 2015.).

Pravni sustav i sudstvo su jako dugo bili veoma neprijateljski raspoloženi prema gay roditeljima pa su im tako vrlo često odbijali skrbništvo, vjerujući kako oni mogu imati samo loše posljedice na dijete. Postoje tri glavne brige koje se vežu za istospolno roditeljstvo. Prva je vezana za seksualni identitet djeteta. Mnogi su mišljenja da će dijete gay roditelja također biti gay. Drugi strah je vezan za psihološke probleme djeteta. Vjeruje se da djeca gay roditelja neće postići kvalitetan psihološki razvoj te da će se teže prilagoditi okolini i imati problema s ponašanjem. Treći strah je vezan za probleme s ostvarenjem društvenih veza. Sudstvo to vidi kao problem jer smatra da će djeca biti stigmatizirana i maltretirana od strane svojih vršnjaka (Koruga, 2015.).

Ipak, to neprijateljsko raspoloženje ovisi od države do države. S vremenom su udruge uspjele postići ono za što su se borile, te su tako u mnogim zemljama doneseni zakoni koji se odnose na ravnopravnost LGBT osoba u društvu, omogućuju im ženidbu kao i posvajanje djece (Jurković, 2017.).

I odluku o samom roditeljstvu je teško donijeti. Pogotovo kada znate da dijete dovodite na svijet koji je pun stereotipa o gay roditeljima (Koruga, 2015.). Izazov je i kasnije djeci objasniti u kakvoj zajednici odrastaju, te ih pripremiti na moguće negativne reakcije društva (Jurković, 2017.). Iako postoji stereotipno uvjerenje da su djeca odgojena u obiteljskoj zajednici s majkama lezbijkama pod značajnim rizikom da razviju različite ponašajne probleme zbog nedostatka očeve figure i izostanka biološke veze s jednom od majki, to uvjerenje nije dokazano. Na optimalan razvoj djeteta, najveći utjecaj imaju kvaliteta obiteljskih odnosa i procesa, dok sam oblik i struktura obitelji ne ostavljaju posljedice na razvoj (Koruga, 2015.). Unatoč svim preprekama, sve je više homoseksualnih osoba koje postaju roditelji, bilo da se radilo o samcima ili onima u vezi. To mogu ostvariti na nekoliko načina, putem posvojenja, potpomognutom oplodnjom, putem surogat majčinstva ili ako je jedan od partnera dobio dijete u heteroseksualnoj vezi. Zadnji primjer je najčešći te u toj situaciji dolazi do toga da osoba, partner koji je u vezi s roditeljem toga djeteta, preuzima brigu o djetetu, te sudjeluje u njegovom odgoju. Što se tiče posvojenja, ono ne samo da je dugotrajan i mukotrpan proces, već je u nekim državama i zabranjen, što je slučaj i s Hrvatskom. Tamo gdje je zakonom zabranjen jedina je mogućnost istospolnih partnera da jedan od njih posvoji to dijete kao samac. Kod potpomognute oplodnje potrebno je odlučiti tko će u paru biti biološki roditelj toga djeteta, odnosno kod lezbijskih parova mora se odlučiti koja žena će zatrudnjeti, a kod gej parova tko će biti donor (Jurković, 2017.).

4.4 Izvanbračna zajednica

U današnjem društvu, posebno zapadnom, ženidba i obitelj proživljavaju sve dublje i veće promjene. To se odražava i na našu društvenu zbilju, a vidljivo je u sve manjem broju sklopljenih ženidbi, a sve većem broju rastava. „Ženidba je izvrgnuta opasnosti, da od nje ostanu samo mrvice, kao što su slobodne veze, ženidba ‘na pokus’ ili građanske veze.“ (Čondić, 2007., str. 9.). Sve se češće može čuti tvrdnja kako je ženidba plod određene kulture čime se otvoreno osporava njezina opća i trajna vrednota te se podvaljuje zabluda da je nemoguće cijeli život provesti oženjen s

jednom osobom (Čondić, 2007.). Zbog krize braka s jedne strane, konstantno pada broj sklopljenih brakova, dok je druga posljedica krize stalni porast nevjenčanih životnih zajednica. „Možemo ih definirati kao na neko određeno vrijeme uspostavljene veze spolno različitih partnera koje se ostvaruju u zajedništvu stanovanja i kućanstva, te životnoj i seksualnoj zajednici bez da taj odnos biva potvrđen službenim sklapanjem braka.“ (Koračević, 1999., str. 273.). Velika većina takvih zajednica je bez djece, a članovi ne odskaču od društvenog prosjeka niti po stupnju obrazovanja niti su one specifično urbani fenomen (Koračević, 1999.).

Postoje različiti motivi za odabir suživota u nevjenčanoj zajednici. Prema istraživanju, 33 posto njih se namjerava vjenčati sa sadašnjim partnerom, 39 posto još nije sigurno, 28 posto to ne želi, a samo 9 posto ih je načelno protiv braka (Koračević, 1999.). Dakle, za veliki broj njih je to period u kojem se želi testirati stabilnost i pouzdanost veze. Takve zajednice imaju za cilj utvrditi jesu li partneri kompatibilni za ulazak u bračnu zajednicu (Koračević, 1999.). Često se nazivaju i „ženidbe na pokus“. U njima se želi steći svojevrsna sigurnost, a u začetku tih odnosa stoji nesigurnost ili unutarnja sigurnost mogućega razlaza (Čondić, 2007.). Drugi manje prošireni tip nevjenčanih zajednica su one s odijeljenim kućanstvima. Radi se o roditeljima koji sami odgajaju djecu, a žive u dugotrajnom partnerstvu s odijeljenim kućanstvima. Oni za nesklapanje braka imaju praktične razloge. Ženidbom bi izgubili neke povlastice koje im društvo daje kao samohranim roditeljima, primjerice, prednost kod dobivanja mjesta u vrtićima. No, ima i onih koji su razočarani prijašnjim iskustvima pa su izabrali takvu vrstu partnerstva (Koračević, 1999.).

S obzirom na to da slobodne veze nemaju nikakvu javno priznatu institucionalnu svezu, ni građansku ni vjersku i sve su popularnije, sve više privlače pozornost Crkve u pastoralnom radu. Tako i sam Papa uočava da postoje različiti temelji i čimbenici koji uzrokuju slobodne veze. On razlikuje one osobe koje su prisiljeni na njih, krajnjim neznanjem i siromaštvom ili životnim uvjetima, i one koji ih ostvaruju prezirom, osporavanjem ili odbacivanjem društva, obiteljskim ustanovama, društveno-političkim poretkom ili traženjem ugone. Papa govori da izraz slobodna veza prikriva različita stanja: konkubinat, odbijanje ženidbe kao takve i nesposobnost vezati se obvezama na dugi rok (Čondić, 2007.).

5. Odgoj u suvremenoj obitelji

Današnji odgoj je postao vrlo zahtjevan. Dobar roditelj mora dijete naučiti disciplini, samostalnom rješavanju problema i snalaženju u različitim situacijama te mu pomoći da nauči biti odgovoran i tolerantan. On njega se traži vrijeme i strpljenje, određena odricanja i znanja te razumijevanje djeteta. Marunčić kaže „Svako vrijeme sa sobom nosi svoje izazove i poteškoće koje se odražavaju na odgoj djece i mladih. Tako nam današnje vrijeme i društvo u kojem živimo pruža uistinu puno blagodati, ali istovremeno uzima svoj danak. Najbolniji je, zasigurno, onaj koji pogađa djecu jer su ona najnezaštićenija i potrebna naše blizine, pažnje i vodstva.“ (Tropšek, 2015., str. 21. prema Marunčić, 2008.).

Važno je reći kako se u ovo novije doba odnos roditelja i djece zapravo smatra najvrjednijim, a njihovi odnosi najčvršćima i najtrajnijima. Oslabljene bračne veze i društveni odnosi za posljedicu imaju sve intenzivniju povezanost s djecom. Razlog tome je što se značajno promijenio kulturni kontekst u kojem se djecu više ne shvaća samo kao produžetak vlastite vrste u generacijskom lancu. Također, smanjio se broj rođenih, a rađanje se bira i planira. Roditelji tako ulažu više u manji broj djece, što može djelovati opterećujuće za djecu, budući da ona moraju odgovoriti na visoka očekivanja roditelja i opravdati njihovu zahtjevnju sliku (Nimac, 2010.). Roditelji danas žive pod pritiskom da iskoriste svaki atom potencijala svoje djece, da njihova djeca budu najbolja u svemu. Iz tog razloga im preokupiraju većinu vremena različitim izvanškolskim aktivnostima, oduzimajući im slobodno vrijeme za njima najbitniju aktivnost, igru. Osim toga, žele da imaju najbolje od svega. Neki misle da će kupnjom svega što dijete poželi postići da je dijete sretno i zadovoljno te da će tako nadomjestiti kratko vrijeme koje provode s njim. Djeca su danas i previše nadzirana jer roditelji žele u svakom trenutku biti sigurni da im je dijete dobro. Sve se manje igraju na ulici i vanjskim igralištima, a sve više borave u igraonicama pod budnim okom stručnog osoblja i kamera. Mnogi roditelji su i previše razmazili svoju djecu. Pretjerano im pomažu, poslužuju ih te umjesto njih obavljaju zadatke koje djeca sama mogu izvršiti. Moraju znati da je važno da djeca imaju i svoj mir kako bi mogli shvatiti i upoznati se sa svim što ih okružuje, a prevelika nametljivost nije poželjna.

Prava djece također su se promijenila. Prije su se djeca fizički kažnjavala, a danas je to strogo zabranjeno. Sama djeca su danas više upućenija i bolje znaju koja su njihova prava. Osnovna prava prema Konvenciji o pravima djeteta su: pravo na preživljavanje, zdravstvenu skrb, na podršku za djecu s poteškoćama u razvoju, na podršku za djecu u siromaštvu, pravo na obiteljsku skrb,

mišljenje i izražavanje te sudjelovanje u donošenju odluka koja se tiču djece te pravo na zaštitu od nasilja i zlostavljanja. Danas djeca imaju i svoju pravobraniteljicu čiji je zadatak zaštita i zalaganje, te promicanje dječjih prava. Prema tome, djeca se mogu osloniti i biti zaštićena od nekoga drugoga, osim samo svojih roditelja (Tropšek, 2015.).

Gledajući u današnji moderni svijet u kojem prevladavaju tehnologija i Internet može se zaključiti kako teorija Talcotta Parsonsa o primarnoj socijalizaciji djeteta u obitelji više nije u potpunosti točna. U stanju potrošačkog društva i zauzetosti majke i oca na poslu, smanjuje se uloga temeljnih institucija društva kao što su obitelj, škola i crkva, a pojavljuju se novi čimbenici socijalizacije poput interneta i masovnih medija (Lektorić, 2015.). Današnja djeca preokupirana su različitom tehnologijom, računalima i televizorima pred čijim ekranima provode mnoštvo vremena. Internet, razne igre i filmovi, nažalost, nude sve više zabavnog nego informativnog, obrazovnog ili znanstvenog sadržaja. Osim što djeca jako brzo postanu ovisna o tim sadržajima, sve više vremena provode zatvoreni u sobi umjesto u druženju uživo sa svojim vršnjacima. Previše korištenje moderne tehnologije odražava se na dječjem zdravlju, mentalnom i fizičkom (Tropšek, 2015.). Danas dolazi i do odgađanja faze osamostaljenja. Tako se događa suživot dviju odraslih generacija u istom kućanstvu, što zapravo paradoksalno podsjeća na tradicionalnu proširenu obitelj. Sa sociološkog stajališta, na odgađanje odluke i na njezino nedonošenje najviše utječu problemi nezaposlenosti i rješavanja stambenog pitanja. S druge strane, psihologija krivi takozvanu kulturu pueroцентризма. Roditelj koji je mnogo uložio u malo djece teško podnosi činjenicu da ona odlaze od kuće (Nimac, 2010.).

6. Zaključak

Iako se toliko ljudi bavi istraživanjem obitelji, nitko nije uspio dati jednu dovoljno detaljnu definiciju obitelji koja bi zadovoljila sve aspekte od kojih se ona sastoji. Obitelj se kroz povijest mijenjala i to u društvenom, političkom, kulturnom i privrednom pogledu. Svaka obitelj je priča za sebe i toga su današnji znanstvenici svjesni. Obitelji se razlikuju po svojoj strukturi i funkcioniranju te po odnosima unutar nje. Imaju svoje potrebe, probleme i tradicije koje ih čine jedinstvenima. U današnjem suvremenim obiteljima, promijenila su se prava članova. Nekada je muškarac bio dominantan dok danas obitelj djeluje sustavom jednakosti. Partneri koji su osnovali obitelj imaju jednaka prava u bilo kojem pogledu. Djeca također imaju svoja prava, a njihovi

roditelji obveze prema njima te je sve to zaštićeno i zakonom. Došlo je do drugačijeg shvaćanja obitelji, pa tako i novog sustava vrijednosti. Tradicionalne obitelji koje čine muškarac i žena u bračnoj zajednici te njihova djeca, u sve su manjem broju. Raste broj izvanbračnih zajednica s djecom, uzastopnih obitelji, ali i homoseksualnih zajednica. Sve je više rastavljenih, samaca i samohranih roditelja. Došlo je i do pada stope nataliteta. Užurban život i manjak slobodnog vremena utječu na odnose općenito, a posebno unutar obitelji. Suvremeni oblici obitelji nastali su kao odgovor na situacije kroz koje današnje društvo prolazi i s čime se suočava. S novom situacijom u društvu dolaze i novi problemi i izazovi za obitelji koje je bitno prepoznati, a zatim se znati s njima i nositi.

7. Literatura

1. Benvin, A. Obitelj kroz povijest. *Bogoslovska smotra*. 42(1972), 1 ; str. 35- 51.
2. Crnković, A. M. (2018). *Suvremene obitelji* (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Teacher Education.).
3. Čondić, A. (2007). Život u slobodnim vezama i ženidba na pokus–Kršćani u građanskim ženidbama. *Diacovensia: teološki prilozi*, 15(2), 7-36.
4. Grgec-Petroci, V., Lacković, Lj., Maleš, D. (2013.) Obitelji se razlikuju. Obiteljski centar Grada Zagreba, Zagreb.
5. Jurković, G. (2017). *Definiranje obitelji u suvremenom kontekstu* (Doctoral dissertation, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek. Faculty of Humanities and Social Sciences. Department of Pedagogy).
6. Koračević, K. (1999). Novije promjene u življenju i shvaćanju braka i obitelji. *Bogoslovska smotra*, 69(2-3), 271-283.
7. Koruga, T. (2015). *Istospolno roditeljstvo* (Doctoral dissertation, University of Rijeka. Faculty of Humanities and Social Sciences. Department of Pedagogy).
8. Lektorić, M. (2015). *Neki sociološki aspekti roditeljstva u suvremenom društvu* (Doctoral dissertation).
9. Maleš, D. (2012) Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima. *Dijete, vrtić, obitelj*, 18 (67), 13-15.
10. Nimac, D. (2010). (Ne) mogućnosti tradicijske obitelji u suvremenom društvu. *Obnovljeni život*, 65(1), 23-35.
11. Szentmártoni, M. (1984). Problemi suvremene obitelji. *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 39(6.), 468-477.
12. Šoštarko, Jelena. Utjecaj roditeljskog odgoja na razvoj djeteta. Diss. University of Zagreb. Faculty of Teacher Education., 2016.

13. Štalekar, V. (2010). Dinamika obitelji i prvi teorijski koncepti. *Medicina Fluminensis: Medicina Fluminensis*, 46(3), 242-246.
14. Tropšek, A. (2015). *Obiteljski odgoj nekad i danas* (Doctoral dissertation, University of Pula. Faculty of Educational Sciences).
15. Wagner Jakab, A. (2008) Obitelj – sustav dinamičnih odnosa u interakciji. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44(2), 119-128